

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
Факультет права та економіки,  
кафедра державно-правових дисциплін,  
дискусійний клуб «Професійна діяльність юриста»

# ЦИФРОВИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

---

Матеріали доповідей учасників  
круглого столу

*(м. Одеса, 22 березня 2024 року)*

Одеса – 2024

УДК 340  
Ц 75

**Укладачі:**

*Манько Д. Г.* – доктор юридичних наук, професор,

*Тицька Я. О.* – кандидат юридичних наук, доцент,

*Згама А. О.* – кандидат юридичних наук, доцент

Ц 75      **Цифровий розвиток України: проблеми та перспективи** : матеріали доповідей учасників круглого столу (м. Одеса, 22 березня 2024 р.) [Електронне видання] / уклад.: Д. Г. Манько, Я. О. Тицька, А. О. Згама ; Міжнар. гуман. ун-т. – Одеса : Фенікс, 2024. – 57 с. – Режим доступу: <https://hdl.handle.net/11300/27731>  
ISBN 978-617-8395-94-0

**УДК 340**

ISBN 978-617-8395-94-0

© Д. Г. Манько, Я. О. Тицька,  
А. О. Згама, 2024

## ЗМІСТ

|                                                                                                                                   |    |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Передмова . . . . .                                                                                                               | 4  |
| <b>Гедіков В. В.</b><br>ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЦИФРОВИХ СУБ'ЄКТІВ ПРАВА<br>В ЕПОХУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН . . . . .         | 5  |
| <b>Атаманова Н. В.</b><br>ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО<br>УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ . . . . .                  | 8  |
| <b>Баранов С. О.</b><br>ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В<br>ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ . . . . .          | 13 |
| <b>Бойко Н. І.</b><br>ЩОДО ПЕРСПЕКТИВ ЗАСТОСУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ЧАТ-БОТІВ<br>У АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ . . . . .                     | 18 |
| <b>Єфтеній С. В.</b><br>КІБЕРПОЛІЦІЯ: ПОНЯТТЯ ТА СТАТУС. . . . .                                                                  | 22 |
| <b>Луняченко І. В.</b><br>ОСОБЛИВОСТІ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОЇ СФЕРИ<br>В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ . . . . . | 27 |
| <b>Манько Д. Г.</b><br>ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА ЦИФРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ:<br>ЩОДО СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ . . . . .                                | 31 |
| <b>Пасечник О. В.</b><br>АНАЛІЗ ЗАКОНУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ПРО ШТУЧНИЙ<br>ІНТЕЛЕКТ . . . . .                                 | 35 |
| <b>Поварчук Н. С.</b><br>ЗМІСТ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ<br>«ПРАВО ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ» . . . . .            | 38 |
| <b>Уртаєв О. І.</b><br>ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ . . . . .                                          | 42 |
| <b>Цховребова М. Г.</b><br>ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУДОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ. . . . .                                                  | 45 |

## ПЕРЕДМОВА

Невід'ємною складовою розвитку сучасних держави і права є цифровізація. Адекватне та своєчасне реагування на виклики інформаційного суспільства має бути заснованим на всебічному, загальнотеоретичному обґрунтуванні всіх процесів пов'язаних із впливом цифрового середовища на правову реальність. Спектр питань є достатньо широким, від електронної комерції й валюти цифрового середовища, до кібербезпеки та кіберзлочинів, від «держави у смартфоні» до особливостей співвідношення міжнародного, регіонального, національного та корпоративного рівнів правового регулювання у ІТ сфері.

Враховуючи зазначену актуальність та затребуваність наукових досліджень у сфері цифрової трансформації та їх впливу на державу і право, а також продовжуючи наукові розробки в межах досліджуваної кафедрою державно-правових дисциплін Міжнародного гуманітарного університету науково-дослідної теми «Теоретико-правові засади розвитку держави, права та юридичної діяльності в умовах становлення глобального інформаційного суспільства» та в межах науково-дослідної теми Міжнародного гуманітарного університету «Екзистенційні виклики освіти, науки, безпеки та здоров'я в сучасних умовах глобалізації та цифрової трансформації суспільного життя» (рег. № 0123U1017585), було проведено круглий стіл на тему «Цифровий розвиток України: проблеми та перспективи».

Під час засідання обговорювалися не тільки теоретичні засади ІТ-права, особливості правового регулювання штучного інтелекту, статусу цифрових суб'єктів права, але й суто практичні проблеми щодо діджиталізації державно-правової сфери, правової регламентації електронних документів та електронних довірчих послуг, порядку використання інформаційно-комунікативних технологій у судочинстві та інші питання.

У дискусії прийняли участь представники професорсько-викладацького складу як Міжнародного гуманітарного університету так і Національного університету «Одеська юридична академія», аспіранти, студенти.

**Арабаджи Н. Б.**

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри державно-правових дисциплін Міжнародного гуманітарного університету,*

**Гедіков В. В.**

*здобувач I курсу аспірантури, кафедри державно-правових дисциплін Міжнародного гуманітарного університету,*

*м. Одеса, Україна*

## **ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЦИФРОВИХ СУБ'ЄКТІВ ПРАВА В ЕПОХУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН**

Цифрові суб'єкти права становлять основу для функціонування сучасного інформаційного суспільства, вони є ключовими учасниками сучасного правового світу, і їхня роль зростає у контексті швидкого розвитку технологій і цифрової трансформації суспільства.

Цифрові суб'єкти права взаємодіють у складному інформаційному просторі, де важливо забезпечити баланс між інноваціями, захистом прав і свобод учасників інформаційних правовідносин, а також ефективним правовим регулюванням для забезпечення стабільності та безпеки в інформаційному просторі.

Цифрові технології спричиняють виникнення нового середовища регулювання у правовому полі, яке є технологічною базою для управління правами в цифровій сфері, електронним обігом, цифровими суб'єктами та об'єктами, а також формування нових відносин у праві.

Особливості цифрових суб'єктів права були предметом дослідження у наукових працях Грицай І. О., Марущак А., Нашинець-Наумової А. Ю., Тарасенко Л. Л., Харитоновна Є. О., Харитонової О. І., Яворської Л. С. та інших вчених.

Цифрових суб'єктів права можна визначити як учасників інформаційного середовища, які мають права, обов'язки і несуть відповідальність у контексті використання та регулювання цифрових технологій і послуг.

До цифрових суб'єктів права, зокрема, відносять провайдерів Інтернет-послуг, пошукові системи, соціальні мережі, електронні комерційні платформи, розробників програмного забезпечення, виробників апаратного забезпечення, технологічні стартапи, кіберзлочинців, які вчиняють кіберзлочини, такі як хакерство, фішинг, вірусні атаки та інші види кіберзлочинності [1, с. 88].

Цифрові суб'єкти права наділені особливостями, які відрізняють їх від традиційних суб'єктів права.

По-перше, цифрові суб'єкти права функціонують у електронному середовищі, що передбачає використання інформаційних технологій для здійснення своїх прав та обов'язків. Вони можуть мати електронні платформи, веб-сайти, мобільні додатки та інші онлайн-ресурси для спілкування, торгівлі, реклами і т.д.

По-друге, вони часто мають глобальний характер участі у правовідносинах, оскільки цифрові суб'єкти права можуть виходити за національні межі та взаємодіяти з різними правовими системами.

По-третє, багато цифрових суб'єктів права мають справу з особистими даними користувачів, тому вони зобов'язані дотримуватися відповідних законів та стандартів щодо захисту і обробки цих даних [2].

По-четверте, перебуваючи в інформаційному просторі, перед цифровими суб'єктами права постає питання збереження безпеки даних та захист від кіберзагроз, що є надзвичайно актуальним аспектом діяльності таких суб'єктів права.

По-п'яте, цифрові суб'єкти права активно використовують технології для своєї діяльності. Вони можуть застосовувати штучний інтелект, аналітику даних, блокчейн та інші інноваційні рішення для поліпшення своїх продуктів та послуг.

Для розкриття своїх особливостей, необхідно проаналізувати правосуб'єктність цифрових суб'єктів права.

1. Так, дані суб'єкти права можуть мати різноманітні права, такі як право на захист даних, право на інтелектуальну власність, право на конфіденційність тощо.

Крім того, цифрові суб'єкти права повинні дотримуватися певних обов'язків, а саме [3, с. 56]:

- поважати цифрові (інформаційні) права інших суб'єктів права;
- дотримуватися принципів інформаційних правовідносин (законність, відкритість, доступність, свобода обміну інформації, об'єктивність, повнота і точність інформації);
- зберігати інформацію в належному стані протягом встановленого терміну і надавати її фізичним, юридичним особам або державним органам у передбаченому законом порядку;
- компенсувати шкоду, заподіяну при порушенні законодавства.

2. Цифрові суб'єкти права можуть здійснювати свою діяльність в межах закону та відповідно до норм права. Вони повинні дотри-

муватися встановлених правил і вимог, що регулюють їхню сферу діяльності.

3. Цифрові суб'єкти несуть юридичну відповідальність у формі відшкодування збитків, адміністративних санкцій, штрафів за порушення законодавства або прав інших осіб. Дані суб'єкти права можуть бути представлені в судах та інших юридичних інстанціях через своїх уповноважених представників для захисту своїх прав та законних інтересів.

Цифрові суб'єкти права взаємодіють у контексті цифрової економіки, правового регулювання інформації, захисту даних, цифрової безпеки та в інших аспектах, що пов'язані з використанням інформаційних технологій.

Діяльність цифрових суб'єктів права регулюється як національним, так і міжнародним законодавством, а також стандартами та практиками, призначеними для захисту інтересів сторін у цифровому середовищі.

На сьогоднішній день інформаційні технології швидко розвиваються, що призводить до того, що цифрові суб'єкти права мають справу з новими викликами та інноваціями. У зв'язку з тим, що інформаційні та інтернет-правовідносини не мають чітко виражених меж, багато аспектів цифрових суб'єктів права мають міжнародний характер, що у свою чергу вимагає плідної співпраці між різними країнами у питаннях цифрової безпеки, захисту прав інтернет-користувачів та інших аспектах [4, с. 282].

Отже, у сучасному цифровому світі питання особливостей та основних характеристик цифрових суб'єктів права є важливим аспектом для забезпечення правової стабільності та захисту прав та інтересів учасників цифрового середовища.

Цифрові суб'єкти права є необхідним елементом сучасного цифрового середовища, яке сприяє розвитку та захисту прав та інтересів користувачів, стимулює інновації та технологічний прогрес, а також забезпечує безпеку та конфіденційність в інформаційному просторі.

### Література:

1. Тарасенко Л. Л. Суб'єкти правовідносин у цифровому середовищі. *Часопис цивілістики: наук.-практ. журн.* Одеса, 2017. Вип. 26. С. 87-92.

2. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних). URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984\\_008-16#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text)

3. Нашинець-Наумова А. Ю. Інформаційне право: навчальний посібник. Київ, університет ім. Б. Грінченка. 2020. 136 с.

4. Яворська, О. С. ІТ-право : поняття, зміст, засади. *Україна в умовах реформування правової системи : сучасні реалії та міжнародний досвід : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф.* м. Тернопіль, 21-22 квіт. 2017р. Тернопіль : Економічна думка, 2017. С. 279-282.

**Атаманова Н. В.**

*кандидат юридичних наук, доцент,  
доцент кафедри державно-правових дисциплін  
Міжнародного гуманітарного університету,  
м. Одеса, Україна*

## **ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ**

Україна прагне до інтеграції з Європейським Союзом і відповідно орієнтується на використання сучасних стратегій розвитку, що характерні для країн-членів ЄС в усіх сферах суспільного життя. Ця орієнтація включає в себе і використання інформаційно-комунікаційних технологій для ефективного управління різними аспектами життєдіяльності суспільства. Один з основних аспектів використання цих технологій полягає в удосконаленні публічного управління через застосування сучасних інформаційних засобів. Наразі інформаційні технології активно впроваджуються в усі сфери роботи державних органів та органів місцевого самоврядування.

Завдяки цифровій трансформації поліпшуються механізми управління та створюється більш інклюзивне суспільство. Розширюється доступ до послуг (освіта, охорона здоров'я, банки, державні послуги та інше), відкриваються можливості для отримання різноманітних товарів за більш доступними цінами[1].



Поняття «цифровізація» набуло поширення в другій половині 20-го століття [2, с. 225]. Цей період отримує назви «цифрова ера» або «цифровий вік», адже саме тоді цифрові технології стають важливими в багатьох галузях (обробка та передача інформації, електронне обчислення, засоби зв'язку та інше). Разом із тим, сам термін «цифровізація» визначається як багатоаспектний процес переходу на цифрові технології сфер суспільного життя [3].

Цифровізація публічного управління визнається як процес глибокої перебудови механізмів публічного управління загалом і роботи державних органів у тому числі. Зазначене базується на впровадженні цифрових технологій, які є каталізатором розвитку прогресивних цифрових трансформацій [4, с. 141]. Одним із аспектів цифрової трансформації публічного управління є електронне урядування. Електронне урядування може включати в себе такі елементи, як електронні портали для подачі документів та звернень, електронні системи голосування, цифрові інструменти для моніторингу та оцінки роботи урядових структур, а також використання великих даних для прийняття рішень та багато інших аспектів, що сприяють покращенню якості та доступності державних послуг та публічного управління взагалі.

Аналізуючи досвід цифровізації публічного управління в Європейському Союзі, важливим напрямком є розбудова електронного врядування. В підсумковому документі Таллінського саміту з проблем цифровізації, який відбувся 29 серпня 2017 року, наведено статистичні дані, згідно з якими 79% громадян ЄС віком від 16 до 74 років регулярно використовують Інтернет, і з 2016 року практично всі підприємства мають доступ до цієї мережі [5, с. 260].

Аналізуючи дослідження П. В. Польового, доцільним є визначати систему елементів розвитку електронного урядування як систему взаємопов'язаних механізмів безпеки інформаційного простору, електронної взаємодії, надання електронних послуг, електронної демократії та електронного урядування [6, с. 39].

Сам термін «цифровізація» виник в 1995 році і його автором вважають Н. Негропonte [7, ст. 256]. Запровадження Міністерством цифрової трансформації Єдиного порталу державних послуг «Дія» є значущим кроком у розвитку «цифрового суспільства» [8].

В процесі цифровізації публічного управління важливим аспектом є спрощення і прискорення процедур та механізмів прийняття та

реалізації державних рішень. Це дозволяє зменшити бюрократичні бар'єри і зробити процеси більш прозорими та ефективними. Завдяки цифровим технологіям, державні служби можуть швидше реагувати на потреби громадян і підвищувати якість наданих послуг. Важливим аспектом цифрової трансформації є також збільшення доступності державних послуг для різних верств населення, включаючи тих, хто має обмежену фізичну або інформаційну мобільність.

Крім того, цифрова трансформація публічного управління дозволяє зменшити можливі прояви корупції через автоматизацію процесів та зменшення людського втручання у прийняття рішень. Електронна ідентифікація громадян та відкриті дані сприяють підвищенню прозорості та відкритості діяльності державних органів.

У публічному управлінні цифрові технології також допомагають здійснювати аналіз даних та прогнозування, що сприяє кращому прийняттю рішень на основі об'єктивних даних та ефективному реагуванню на виклики та можливості, що виникають у суспільстві. У цілому, цифрова трансформація публічного управління розширює можливості взаємодії між державними органами, громадянами та підприємствами, спрощує отримання державних послуг і покращує якість життя населення.

Цифрова трансформація України повинна забезпечувати рівні можливості доступу до послуг, інформації та знань, які базуються на інформаційно-комунікаційних технологіях для всіх громадян. Стандартизація є основою цифрової трансформації України і важливим фактором для успішної реалізації. Стандарти сприяють конкуренції, зменшують витрати і вартість продукції, гарантують сумісність, підтримують якість та сприяють зростанню ВВП країни. Цифрова трансформація України повинна супроводжуватися підвищенням довіри та безпеки використання інформаційно-комунікаційних технологій. Крім того, ця трансформація має бути об'єктом уваги та комплексного державного управління, з провідною роллю державного управління та політичного рішення.

Для активного розвитку процесу діджиталізації у сфері публічного управління в 2019 році було створено Міністерство цифрової трансформації України. Це відомство відповідає за формування та впровадження державної політики в різних сферах, включаючи: цифровізацію та цифровий розвиток; розвиток цифрової економіки та цифрових інновацій; електронне урядування та електронну демокра-

тію; розвиток інформаційного суспільства та інформатизацію; розвиток цифрових навичок та цифрових прав громадян; розвиток відкритих даних та національних електронних інформаційних ресурсів та інтероперабельності; розвиток інфраструктури широкосмугового доступу до Інтернету та телекомунікацій; розвиток сфери електронної комерції та бізнесу; надання електронних та адміністративних послуг; розвиток електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації; розвиток ІТ-індустрії [9].

Цифровізація публічного управління представляє собою використання цифрових технологій та можливостей онлайн-комунікацій в процесі прийняття та реалізації державних управлінських рішень, надання адміністративних послуг, а також формування ефективних механізмів впровадження державної політики у всіх сферах суспільного життя. Цифрові технології спрямовані на максимальне скорочення періоду передачі інформаційних повідомлень від органів державної влади та місцевого самоврядування до кінцевих користувачів, завдяки ефективному використанню цифрового простору.

Цифрові технології у сфері державного управління в Україні є основою реформування цього сектору і є прикладом для всієї країни, демонструючи, як можна використовувати переваги цифрового світу. Синергетичний потенціал соціальних, мобільних, хмарних технологій, технологій аналізу даних та Інтернету речей разом мають потенціал викликати трансформаційні зміни у державному управлінні та в цілому визначити його ефективність, реактивність та цінність. Сучасні цифрові технології впливають на соціальні, культурні, комерційні та адміністративні структури, а також на спосіб, яким люди взаємодіють, спілкуються та співпрацюють, а також як вони сприймають та використовують інформацію. Це відкриває нові можливості для доступу до інформації, обміну знаннями та взаємодії між громадянами і організаціями.

Спрощений доступ до адміністративних послуг та документів через Інтернет допомагає покращити якість життя громадян, сприяє прозорості та ефективності державного управління. Розвиток цифрових інструментів і механізмів співпраці між державними органами та громадянами сприяє вдосконаленню взаємодії та підвищенню рівня задоволеності громадян державними послугами.

Інтернет та цифрові технології дозволяють створювати нові форми доступу до інформації та взаємодії, розширюючи можливості

співпраці і конкуренції в суспільстві. Таким чином, сучасні цифрові технології сприяють не лише модернізації державного управління, але й змінюють сам спосіб функціонування суспільства та взаємодії між його учасниками.

### Література:

1. Цифровізація: переваги та шляхи подолання викликів. Разумков центр. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/tsyfrovizatsiia-perevagy-ta-shliakhy-podolannia-vyklykiv>
2. Чорний С. В. Поняття та перспективи розвитку цифровізації у сфері публічного управління. *Київський часопис права*. 2021. № 4. С. 224-229.
3. Чередніченко Н. С. Цифровізація державного управління. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/354.pdf>
4. Разумей Г. Ю., Разумей М. М. Діджиталізація публічного управління як складник цифрової трансформації України. *Публічне управління та митне адміністрування*, 2020. № 2 (25). С. 139-145
5. Яременко О. І. Політико-правові засади цифровізації системи публічного управління: європейський досвід. *Побудова інформаційного суспільства: ресурси і технології : матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції*, Київ, 19-20 вересня 2019 р. Київ : УкрІНТЕІ, 2019. С. 259-263.
6. Польовий П. В. Модернізація публічного управління в умовах розвитку цифрового суспільства. *Механізми публічного управління. Вісник Академії митної служби України. Серія: Державне управління*. 2021. № 2 (29). С. 37-43.
7. Negroponte N. Being Digital. New York: Knopf, 1995. 256 p. URL: <https://web.stanford.edu/class/sts175/NewFiles/Negroponte.%20Being%20Digital.pdf>
8. Дія. Державні послуги онлайн. URL: <https://diia.gov.ua/>
9. Положення про Міністерство цифрової трансформації України : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.09.2019 р. № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#Text>

**Баранов С. О.**

*кандидат юридичних наук, доцент,  
професор кафедри Адміністративного права та адміністративного  
процесу Одеського державного університету внутрішніх справ,  
м. Одеса, Україна*

## **ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ**

Застосування елементів технічного прогресу, пов'язаного з впровадженням в процеси суспільного управління та публічного життя, спочатку автоматизованих а потім комп'ютерних технологій, заклало підвалини використання цифрових технологій у публічному адмініструванні і сьогодні є перед течією настання ери штучного цифрового інтелекту в усіх сферах суспільної діяльності.

Наведені суспільні зміни змушують органи публічної влади оперативніше реагувати на трансформаційні процеси, які відбуваються в державі. Розвиток діджиталізаційних процесів в управлінні та цифровізація інформації ставлять перед суб'єктами публічної адміністрації нові завдання та виклики.

Слід відзначити, що сьогодні, кожна сфера публічного адміністрування здійснює цифровізацію та максимально впроваджує її у свою діяльність, виходячи з наявних інтелектуальних, технічних і фінансових ресурсів.

Цифровізація у публічному адмініструванні уявляє собою доволі складний організаційно та технологічно побудований процес, що потребує наявності не тільки підготовленого персоналу з відповідними технічними знаннями, уміннями та навичками але й наявності відповідного правового забезпечення, у якому чітко б були прописані технологічні складові та закріплені права і обов'язки учасників адміністративної процедури.

Тому, держава повинна всіляко сприяти як на законодавчому рівні, так і у процесі правозастосування використанню цифрових інструментів в усіх сферах публічного адміністрування, особливо у тих, які забезпечують комунікацію з громадянами.

Питання запровадження цифрових технологій в публічному адмініструванні є актуальним серед науковців. Окремі складові цього явища розглядалися у працях: Т. Биркович, А. Івасів, О. Кабанеця,

О. Кібенка, В. Куйбіди, О. Кузьменка, Ю. Ковальової, Д. Манько, М. Прохорова, С. Погребної, І. Смілянського, В. Чорної, О. Щербатюка та інш.

На нашу думку, на процеси діджиталізації у сфері публічного адміністрування в Україні вчиняють активний вплив наступні чинники: прагнення держави відповідати вимогам сучасного технологічного розвитку, імплементація норм європейського законодавства, у зв'язку прагненням України на вступ до ЄС, процеси впровадження дистанційного адміністрування, як наслідок реагування держави на розповсюдження пандемії COVID-19, а також введення режиму воєнного стану, пов'язаного з військовою агресією росії.

На думку дослідників В. Куйбіди, О. Карпенка, В. Наместнік сьогодні сучасне громадянське суспільство, стає все більш залежним від цифрових технологій, оскільки в наслідок «технічної революції» відбувається «цифровий перехід» від систем і процесів індустріальної економіки і інформаційного суспільства до «цифрової економіки» та «цифрового суспільства». Цифровізація публічного врядування виступає процесом реалізації цифрових трансформацій у публічній сфері (у контексті докорінного перетворення діяльності органів публічної влади), що приведе до стрімкого переходу до застосування цифрового врядування шляхом впровадження цифрових технологій (інструментів цифрового робочого місця, штучного цифрового інтелекту прийняття типових управлінських рішень, blockchain-, smart-, portal- cloud-, network-сервісів тощо). Тобто цифровізація публічного врядування є стрибкоподібним процесом цифрових трансформацій публічного врядування у цифрове, так зване, е-урядування (цифрове управління) [1, с. 6-8].

Таким чином, можемо визначити діджиталізацію публічного управління як процес докорінної зміни механізмів публічного управління та адміністрування загалом та діяльності державних органів зокрема, що базується на впровадженні цифрових технологій у всі аспекти діяльності та призводить до прогресивного розвитку цифрових трансформацій в Україні.

Запровадження цифрових технологій в публічному адмініструванні приходить на заміну старим засобам електронної комунікації – телеграфу, телефону, телетайпу, факсу. Нові цифрові інструменти дозволяють швидко та якісно створювати, обробляти і поширювати великі обсяги адміністративної інформації серед суб'єктів публічного управління.

При цьому робиться акцент на трьох базових складових: 1) он-лайн процедура (on-line) – процедура, яка може здійснюватись через веб-мережу і є доступною для кінцевих споживачів послуг; 2) пряма он-лайн процедура (direct) – процедура, яка може бути проведена на-пряму самостійно кінцевим споживачем, тобто без втручання посередника чи компетентного органу; 3) безперервна он-лайн процедура (end-to-end) – процедура, всі етапи чи дії якої відбуваються виключно он-лайн, жодний елемент не передбачає необхідності використання паперового носія чи фізичної присутності [2].

Основними цифровими інструментами в публічному адмініструванні є: хмарні технології; портали державних адміністративних послуг (наприклад, Єдиний портал державних послуг «Дія»; національна інформаційна система конференцій; відкриті дані; мобільні послуги та додатки; ідентифікація особи в онлайн режимі; IT Blockchain Architecture для державних інформаційних мереж; навчання державних службовців з питань кібербезпеки, в тому числі курси кібергосвіти; цифрові робочі місця, де громадяни взаємодіють з державою через спеціальні портали соціальних мереж.

Запровадження електронної системи управління документами є одним з основних процесів у публічному управлінні та адмініструванні. Широке застосування інформаційних технологій у сфері публічного адміністрування дозволяє підвищити ефективність: комунікаційних процесів між органами влади та громадянами і юридичними особами, якість міжвідомчої взаємодії; надання державних послуг населенню і організаціям; персональної і колективної роботи та відповідальності працівників органів публічної влади.

За твердженням О. Щербатюка визначення пріоритетів у використанні інформаційних технологій у діяльності органів публічної влади здійснюється на основі оцінки можливості отримання значущого соціально – економічного результату і наявного обсягу відповідних ресурсів. Пріоритети у використанні інформаційних технологій у сфері публічного адміністрування визначаються на регулярній основі відповідно до актуальних завдань соціально-економічного розвитку держави та окремих її частин [3, с. 296].

Отже, можна узагальнити, що інформаційно-комунікаційних технології, які знаходяться в основі діджиталізаційних процесів – є найбільш ефективним засобом взаємодії держави і суспільства, розвитку глобального інформаційного суспільства, виконання держа-

вою її конституційних обов'язків щодо надання послуг громадянам за допомогою мережі Інтернет, що сьогодні є основою е-урядування (цифрового управління), використання якого забезпечує продуктивну взаємодію всіх гілок влади як між собою, так і з суспільством та значно спрощує процедури отримання послуг в процесі здійснення адміністрування.

Концепція розвитку електронного урядування в Україні визначає «електронне урядування» як «форму організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян» [4]. На сучасному етапі розвитку суспільства ми вже маємо можливість оцінити переваги й можливості, що надають людині інноваційні технології, та констатувати, що й надалі без активного застосування новітніх досягнень інформатики, радіоелектроніки, зв'язку, обчислювальної й телекомунікаційної техніки ефективно керувати державою, її економікою буде неможливо. Тому розвиток інформаційного суспільства в Україні та впровадження інформаційно- комунікативних технологій в усі сфери суспільного життя, зокрема у діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, є одним з пріоритетних напрямів державної політики [5].

Для покращення механізмів публічного управління та адміністрування у сфері цифрових трансформацій необхідно розробляти на державному рівні загальнонаціональні програми, які були б направлені на підтримку та розвиток інфраструктури українського суспільства в цілому.

Для цього, з боку держави, необхідна підтримка стимулювання та розвитку цифрових технологій. По-перше, створення системи цифрової освіченості серед адміністративного апарату органів публічної влади, по-друге, культивування цифрових навичок серед громадян на рівні початкової, середньої та вищої освіти. У цьому процесі, особливо важливо забезпечити отримання знань та навичок серед старшого покоління людей, які б відповідали їхнім потребам та інтересам з використання можливостей цифрових технологій під час спілкування з органами влади та їх посадовими особами.



Узагальнюючи наведене можемо констатувати, що механізм публічного управління та адміністрування у сфері цифрових трансформацій повинен бути нормативно забезпечений, процедурно прописаний, мати чітку структуру перманентного системного удосконалення. У підсумку цифровізація у сфері публічного адміністрування повинна стати головним інструментом для досягнення стратегічної мети України – забезпечення технологічної основи перемоги над ворогом, сприяти економічному зростанню держави, забезпечити реалізацію принципу «належного адміністрування», сприяти підвищенню рівня та якості життя громадян України, що дозволить створити необхідні умови для її входження до когорти країн Європейської спільноти.

### Література:

1. Куйбіда В. С., Карпенко О. В., Наместнік В. В. Цифрове врядування в Україні: базові дефініції понятійно-категоріального апарату. URL: 5116efff458. pdf. (Дата звернення 23.02.2024 р.).
2. Кібенко О. Діджиталізація як нова ера розвитку корпоративного права. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/145948> (Дата звернення 23.02.2024 р.).
3. Щербатюк О. О. Актуальні питання запровадження цифрових інструментів (технологій) в публічному адмініструванні. *Наукові записки. Серія: Право*. 2023. № 14. С. 295-298. URL: <http://parvo.cusu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/310.pdf>. (Дата звернення 23.02.2024 р.).
4. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017> (Дата звернення 23.02.2024 р.).
5. Биркович Т. І., Биркович В. І., Кабанець О. С. Механізми публічного управління у сфері цифрових трансформацій. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 9. URL: <http://dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1488>. (Дата звернення 23.02.2024 р.).

**Бойко Н. І.**  
*здобувач II курсу аспірантури,  
кафедри державно-правових дисциплін  
Міжнародного гуманітарного університету,  
м. Одеса, Україна*

## **ЩОДО ПЕРСПЕКТИВ ЗАСТОСУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ЧАТ-БОТІВ У АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Інформатизація сучасного суспільства та розвиток технологій створюють новітні можливості для представників юридичної професії. Вирішення окремих, не таких, що мають вирішальне значення для конкретної юридичної справи питань, зокрема пошук аналітичних матеріалів, доктринальних актів та інше, можуть вирішуватися за допомогою юридичних чат-ботів. Юридичні чат-боти в адвокатській діяльності виконують ряд корисних функцій, допомагаючи як адвокатам, так і їх клієнтам.

Як слушно зазначає Д. Г. Манько, «сучасне право відображає наявний рівень свободи, воно інтерактивне, динамічне і певною мірою гнучке. Воно відкрите до збагачення зовнішніми факторами, корелює із правовими традиціями та відповідає вимогам часу, але право залишається незмінним за своєю суттю – забезпечувати захист та належну реалізацію свободи індивідів. <...> технологічні алгоритми у праві слід розглядати як сукупність техніко-технологічних продуктів (електронні документи, електронний підпис, комп'ютерні програми, пошукові бази даних, електронні реєстри, електронні площадки вирішення спорів, юридичні боти та інше), які використовуються в юриспруденції» [3, с. 249, 250].

Приклади такого застосування ми можемо визначити на різних рівнях адвокатської діяльності. Так, під час надання юридичних консультацій юридичний чат-бот може бути використаний під час надання відповідей на загальні запитання клієнтів щодо юридичних проблем, вказувати на потенційні правові колізії та рекомендувати дії для їх вирішення.

Чат-бот (англ. chatbot) – це програма, яка була створена на основі технологій машинного навчання та нейромереж. Чат-бот імітує розмову з людиною в мережі Інтернет, тому цей сервіс став популярним саме в месенджерах [4].

Враховуючи суттєву зайнятість адвоката, юридичний чат-бот може виконувати рутинні завдання, такі як збір необхідної інформа-

ції від клієнтів, планування зустрічей, нагадування про важливі дати тощо.

У випадку, коли адвокат може долучати своїх клієнтів до авторизованих (рекомендованих ним), або таких, у роботі яких приймає участь сам адвокат чат-ботів, юридичний чат-бот може служити як зручний інструмент для спілкування з клієнтами, відповідаючи на їх запитання та надаючи інформацію про стан їх справи, або надуючи відповіді на поточні питання.

Окремою лінією слід відзначити використання юридичних чат-ботів адвокатом під час створення ним письмових правових актів. Такі технологічні алгоритми можуть бути використані під час пошуку адвокатом типових форм різноманітних юридичних документів, таких як договори, заяви, претензії тощо.

Не слід залишати поза увагою й ту можливість, яку надає використання юридичних чат-ботів під час судових процесів. Кожне судове засідання, навіть з типових питань, враховуючи особливості фактичних обставин юридичної справи є унікальним. Іноді, виникають питання, на які адвокат просто не є готовим надати правовідповідну відповідь, і у зазначеному аспекті, юридичний чат-бот може надати підтримку адвокату під час судового процесу, надсилаючи необхідну інформацію, документи або напрямки щодо дій.

Водночас, як зазначають представники адвокатської спільноти, «слід вести роботу й на рівні саморегульованих професій, у першу чергу адвокатських, для вироблення професійних та етичних стандартів для застосування технологій ІІІ в правосудді. Наявність гнучкості є фактором, який сприятиме швидкому реагуванню та зменшенню нових ризиків» [1].

Поряд із зазначеними процесами, адвокат має завжди «тримати руку на пульсі» змін чинного законодавства. Зазначене зумовлює постійний аналіз офіційних джерел. Ця «рутинна» праця займає багато часу і тут, знов таки, в якості допоміжного інструменту, може бути використаний юридичний чат-бот. Моніторинг законодавства, судової та наукової практики. Пошук змін в законодавстві та судових рішень з визначених питань, надсилання адвокатам актуальної інформації та, у залежності від потенціалу юридичного чат-боту, їх попередній аналіз та пропозиції використання у конкретній юридичній справі.

Використання юридичних чат-ботів може значно полегшити рутинні процеси в адвокатській діяльності, забезпечуючи їх ефективні-

шу роботу та збільшуючи доступність юридичних послуг для клієнтів. Однак важливо також пам'ятати про недосконалість таких систем і те, що вони не в змозі замінювати адвоката.

Використання юридичних чат-ботів в сфері юридичної практики має кілька важливих характеристик. Зокрема, збільшується доступність до юридичних послуг шляхом відкриття можливостей людям отримувати швидку юридичну допомогу у будь-який час доби без необхідності відвідувати адвокатські кабінети або очікувати на відповідь по телефону. Клієнти можуть отримати необхідну інформацію або навіть підготувати документи швидше за допомогою юридичного чат-бота, що економить час як для них, так і для адвокатів.

Відтак, використання чат-ботів може знизити витрати клієнтів на юридичні послуги, оскільки вони можуть отримати деяку допомогу безплатно або за більш доступну ціну, порівняно з традиційними консультаціями адвокатів.

Однак важливо також розуміти певну «доцільність» у використанні юридичних чат-ботів. Вони можуть бути обмежені у своїй здатності розуміти контекст та індивідуальні потреби клієнтів, тому в деяких складних ситуаціях варто звертатися до адвокатів для отримання особистої консультації.

Відтак, хоча використання юридичних чат-ботів може мати свої переваги, також існують деякі потенційні ризики. Перш за все, це недостатня точність і повнота. Юридичні чат-боти можуть надавати неповну або недостатньо точну інформацію, оскільки їхні можливості обмежені програмованими алгоритмами. Це може призвести до неправильного розуміння правових питань або надання неправильних порад.

Також, використання юридичних чат-ботів може викликати питання щодо конфіденційності та захисту персональних даних клієнтів. Якщо інформація, яку надається в чаті, не захищена належним чином, це може призвести до витоку конфіденційної інформації. А тут вже постає питання яке корелюється з одним із фундаментальних принципів адвокатської діяльності щодо забезпечення – конфіденційності [2].

Зазначене порушує питання щодо забезпечення, точніше відсутності індивідуалізованої адвокатської уваги. Навіть сучасні юридичні чат-боти не можуть надати тієї самої індивідуалізованої уваги та аналізу, яку може забезпечити живий адвокат. Вони працюють на основі

програмованих алгоритмів і не можуть врахувати унікальність кожної ситуації.

Така спрограмованість порушує можливість ризику неправомірних порад. Внаслідок обмежень у розумінні контексту та індивідуальних потреб клієнтів, чат-боти можуть надавати неправомірні або непридатні поради, що може призвести до серйозних правових наслідків для клієнтів.

Більш цього, відсутність емпатії та людського взаємодії, юридичні чат-боти не можуть виявити емпатію або здійснити співчутливе спілкування, що може бути важливим у випадках, коли клієнтам потрібна психологічна підтримка.

Загалом, використання юридичних чат-ботів може бути корисним додатком до юридичної практики, але важливо усвідомлювати їхні обмеження та ризики, особливо у складних юридичних ситуаціях. В деяких випадках найкращим рішенням буде звернутися до кваліфікованого адвоката для отримання особистої консультації та підтримки.

### **Література:**

1. Адвокати CHATGPT: які виклики постають перед адвокатами. URL: <https://justtalk.com.ua/post/advokati-chatgpt-yaki-vikliki-postayut-pered-advokatami>

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність. Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

3. Манько Д. Г. Юридичні технології та алгоритми формалізації права у вимірі юридичної діяльності : монографія. Одеса : Фенікс, 2019. 320 с.

4. Pasternak Marta. Що таке Chatbot (чат-боти) та кому вони потрібні? URL: <https://creativesmm.com.ua/shho-take-chatbot-ta-komu-vonu-potribni/>

**Єфтеній С. В.**

*здобувач I курсу аспірантури,  
кафедри кримінального права, процесу та криміналістики  
Міжнародного гуманітарного університету.*

**Науковий керівник: Меденцев А. М.**

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального  
права, процесу та криміналістики Міжнародного гуманітарного  
університету, м. Одеса, Україна*

## **КІБЕРПОЛІЦІЯ: ПОНЯТТЯ ТА СТАТУС**

В епоху інформаційних технологій неможливо почуватися захищеним у кіберпросторі. З розвитком технологій стрімко зростає кількість злочинів у цій сфері, а тому з впевненістю можна стверджувати, що саме «кіберзлочини» у ХХІ столітті будуть одними з найчисельніших.

В Україні та в усьому світі щороку вчиняються десятки тисяч злочинів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, програмних, програмно-апаратних засобів, інших технічних і технологічних засобів та обладнання. Щодня у людей та компаній крадуть персональні дані, кошти з рахунків, збирають безліч конфіденційної та комерційної інформації, блокують діяльність тощо. Проте успішність запобігання таким злочинам, їх викриття та притягнення винних осіб до відповідальності наразі є достатньо рідкісним явищем, якщо порівнювати з кількістю таких правопорушень [7, с.3].

У наш час інформаційні технології проникають у всі сфери життя, надаючи безліч можливостей із зв'язку, розваг та розвитку. Проте, разом із зростанням використання цих технологій, зростає і загроза кіберзлочинності. У цьому контексті набуває особливого значення існування кіберполіції – спеціалізованого органу, який має на меті протидіяти кіберзлочинності та забезпечити кібербезпеку суспільства.

В Україні кіберполіція знаходиться в статусі – міжрегіонального територіального органу Національної поліції України, який входить до структури кримінальної поліції Національної поліції та відповідно до законодавства України забезпечує реалізацію державної політики у сфері боротьби з кіберзлочинністю, організовує та здійснює відповідно до законодавства оперативно-розшукову діяльність. Спеціалізується на попередженні, виявленні, припиненні та розкритті кримінальних правопорушень, механізмів підготовки, вчинення або

приховування яких передбачає використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), телекомунікаційних та комп'ютерних інтернет-мереж і систем.

Боротьба зі злочинністю у сфері використання автоматизованих електронно-обчислювальних систем (далі – комп'ютерні злочини), вже сьогодні є одним із важливіших державних завдань. Для того, щоб ця боротьба була максимально ефективною, безумовно, необхідно дослідження цієї ще нової для нашого суспільства форми злочинності, її складових, виявлення відповідних закономірностей і тенденцій, а також глибоке вивчення організаційно-правових та інших можливих заходів, що перешкоджають її поширенню, розробка заходів попередження і розслідування таких видів злочину. [8, ст. 167.]

Основними напрямками діяльності Кіберполіції є:

1. Реалізація державної політики у сфері протидії кіберзлочинності;
2. Завчасне інформування населення про появу нових кіберзлочинів;
3. Впровадження програмних засобів для систематизації та аналізу інформації про кіберінциденти, кіберзагрози та кіберзлочини;
4. Реагування на запити закордонних партнерів, що надходять через канали Національної цілодобової мережі контактних пунктів;
5. Участь у підвищенні кваліфікації працівників поліції щодо застосування комп'ютерних технологій у протидії злочинності;
6. Участь у міжнародних операціях та співпраця в режимі реального часу. Забезпечення діяльності мережі контактних пунктів між 90 країнами світу;
7. Протидія кіберзлочинам. [2]

Слід зазначити наступне:

Потреба у кіберполіції обумовлена швидким розвитком технологій та поширенням їх використання у всіх сферах життя. Кіберполіція розробляє стратегії та технології для виявлення, запобігання та розслідування кіберзлочинів. Також вона захищає особисту інформацію, фінансові активи та державну безпеку, сприяючи збереженню довіри суспільства до цифрових технологій. Крім того, кіберполіція сприяє міжнародній безпеці, обмінюючись інформацією та координуючи дії з іншими країнами для виявлення та притягнення до відповідальності кіберзлочинців.

Питання кібербезпеки наразі стоїть під особливим наглядом міжнародної спільноти, що підтверджується прийняттям Конвенції про кіберзлочинність 23 листопада 2001 року, яку Україна ратифікувала 7 вересня 2005 року.

У преамбулі цієї Конвенції зазначено, що вона є необхідною для протидії діям, спрямованим на порушення конфіденційності, цілісності та доступності комп'ютерних систем, мереж та даних, а також зловживання такими системами, мережами та даними. Це досягається шляхом встановлення кримінальної відповідальності за вказану поведінку, надання необхідних повноважень для ефективної боротьби з кіберзлочинами, сприяння їх виявленню, розслідуванню та переслідуванню на внутрішньодержавному і міжнародному рівнях, а також укладення угод щодо швидкого та надійного міжнародного співробітництва.

На сьогоднішній день неможливо переоцінити діяльність цього органу у зв'язку з збройною агресією Російської Федерації проти України, оскільки оборона країни від російської агресії зосереджена не лише на полі бою, а й на невидимому – кіберфронті. Агенти кіберполіції, з початком повномасштабного вторгнення почали збирати інформацію про військовослужбовців РФ, які беруть участь у бойових діях та скоюють воєнні злочини на території України. Також слід зазначити що шукають ворога й всередині країни, відстежуючи антиукраїнську пропаганду, знищуючи цілі ботоферми, які буквально накачують Україну російською пропагандою. Відстежують та затримують колаборантів, які працюють на агресора. А на міжнародному рівні блокують крипто фінансування, яке використовується для підтримки російської армії.

Як зазначив “Національний інститут стратегічних досліджень” в своїй аналітичній записці, яка має назву « Становлення інформаційного суспільства не лише дає змогу будувати більш ефективне та успішне суспільство, але й надає нових імпульсів традиційним загрозам безпеки держави та створює принципово нові складнощі для системи національної безпеки. [5]

В таких умовах особливого значення набуває пошук нових можливостей забезпечення безпеки держави з огляду на формування нового поля протиборства – кіберпростору. На сьогоднішній день кіберпростір, через певну новизну, все ще не повністю нормативно врегульований на міжнародному рівні, тому спецоперації, що здій-



снюються в ньому військовими чи розвідувальними підрозділами, не підпадають під визначення „акту війни” і можуть бути віднесені до операцій „відмінних від війни”. Фактично, йдеться про можливість забезпечити ефект військового втручання без подальших офіційних санкцій як з боку держави, що зазнала нападу, так і світового співтовариства. З огляду на рівень проникнення Інформаційно комунікаційних технологій у всі критично важливі сфери життєдіяльності людини та держави, таку можливість надає протистояння у кіберпросторі та ведення кібервійн. Крім того, це призводить до трансформації державної політики більшості провідних держав в питанні контролю за власним інформаційним (кібер) простором та посиленні яскраво виражених обмежувальних тенденцій. [5, с.4.]

Україна потребує створення адекватної системи безпеки у світі, що трансформується, де виклики національній безпеці все частіше набувають рис, відмінних від традиційних загроз. Активність з боку провідних держав світу у кіберпросторі, глибинні зміни відношення до внутрішньої інформаційної політики та формування потужних транснаціональних злочинних груп, що спеціалізуються на злочинах в кіберпросторі все це обумовлює необхідність виробленні рекомендацій щодо коротко та довгострокових пріоритетів трансформації вітчизняного безпекового сектору з урахуванням вищезазначених трендів.

У цифровому світі кіберполіція грає ключову роль у забезпеченні кібербезпеки та захисту суспільства. Проте, слід зазначити й проблемні аспекти: технологічна складність нових кіберзлочинів, нестача кваліфікованих кадрів у сфері кібербезпеки та потреба в міжнародному співробітництві через глобальний характер кіберзагроз.

У висновку можна зазначити, що кіберполіція є важливим інструментом для забезпечення кібербезпеки в сучасному світі. Вона відіграє ключову роль у захисті особистої інформації та фінансових активів, зміцненні міжнародної безпеки та підтримці довіри до цифрових технологій. Без ефективної кіберполіції сучасне суспільство стає вразливим перед загрозами кіберзлочинності, тому її роль є надзвичайно важливою для нашої безпеки та добробуту.

### **Література:**

1. Конституція України від 28 червня 1996 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Закон України Про основні засади забезпечення кібербезпеки України від 05 жовтня 2017 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>
3. Закон України Про національну поліцію України від 02 липня 2015 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
4. Інтернет видання «Радіо свобода» URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/video-yak-pratsyuye-kiberpolitsiya-proty-rf/32445369.html>
5. Портал національного інституту стратегічних досліджень “Аналітична записка” Сучасні тренди кібербезпекової політики: висновки для України” URL: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/suchasni-trendi-kiberbezpekovo-politiki-visnovki-dlya-ukraini>
6. Конвенції про кіберзлочинність від 23 листопада 2001 року, яку Україна ратифікувала 7 вересня 2005 року.
7. Нікулеско Д. Ера нових видів злочинів. *Юридична газета online: Всеукраїнське юридичне професійне видання. 2019.* URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/inshe/kiberbezpeka-vrazlivi-momenti.html>;
8. Кирбят’єв О. О. Комп’ютерні злочини: реалії сучасності, проблеми боротьби з ними та ймовірні шляхи їх вирішення. *Вісник Запорізького національного університету. 2010. № 1. С. 165–170.* URL: <http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/Ur-1-2010/165-170.pdf>

*Луняченко І. В.*  
*здобувач I курсу аспірантури,*  
*кафедри державно-правових дисциплін*  
*Міжнародного гуманітарного університету.*  
*Науковий керівник: Атаманова Н. В.*  
*кандидат юридичних наук, доцент,*  
*доцент кафедри державно-правових дисциплін*  
*Міжнародного гуманітарного університету,*  
*м. Одеса, Україна*

## **ОСОБЛИВОСТІ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Процеси діджиталізації, цифровізації та автоматизації стрімко увійшли у життя суспільства, змінивши всі його сфери у всьому світі і Україна не стала винятком.

На думку Д. Г. Манько, діджиталізацію розуміють як неологізм, який увійшов в українську мову лише кілька років тому, є транслітерацією англійського digitalization і згідно з визначенням словника означає зміни в усіх сферах суспільного життя, пов'язані з використанням цифрових технологій [1, с. 19].

У свою чергу В. В. Антонюк вважає, що поняття «діджиталізація» означає інформаційно-комунікаційний процес, що забезпечується через використання автоматизованих, інформаційних, телекомунікаційних та електронних технологій, його важливим елементом [2, с. 9].

А як зазначає Г. Жосан, цифрова трансформація або діджиталізація – це цілісне переосмислення моделі бізнесу, трансформація всіх процесів і перехід до використання нових інструментів у напрямках і сферах банків, фінансового ринку, виробництва, економіки, професій, освіти, бізнесу та суспільства [3, с. 47].

Таким чином, діджиталізація включає в себе цифрову трансформацію, автоматизацію та проявляється у вигляді зміни в процедурах, врегульованих законодавством та пов'язаних з переходом від процесів у паперовій формі до прямих онлайн процедур, які не потребують безпосередньої участі посередника чи компетентного органу, використовуючи мережу Інтернет. Цифровізація, діджиталізація українського уряду проходить поетапно. Так, 30 січня 2019 року Кабінет Міністрів України ухвалив План дій щодо впроваджен-

ня концепції розвитку електронних послуг на 2019-2020 роки. Документ визначив комплекс заходів, спрямованих на підвищення якості надання адміністративних послуг громадянам та бізнесу відповідно до європейських вимог.

Крім того, ще у січні 2018 року Кабінет Міністрів України ухвалив Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства та план заходів щодо її реалізації на 2018-2020 роки.

Таким чином, починаючи із 2017 року, коли Україна ухвалила Концепцію розвитку електронного уряду, яка передбачає комплексний розвиток електронних послуг відповідно до європейських вимог, і почалися процеси діджиталізації у всіх сферах.

21 вересня 2020 року Міністерство соціальної політики України представило нову Стратегію цифрової трансформації соціальної сфери, яка дозволяє створити єдине інформаційне середовище соціальної сфери та показати, як держава сприяє соціальній згуртованості за допомогою цифрових технологій. Так, у рамках цифрової трансформації соціальної сфери міністерство створює єдиний реєстр постачальників та одержувачів соціальних послуг та пільг

Якщо ж вести мову конкретно про процеси діджиталізації, з 2019 року в Україні проводиться реформа, метою якої є переведення 100% усіх держпослуг до онлайн. З 24 серпня 2021 року стало можливим використання паспортів на смартфонах у всіх ситуаціях, в яких раніше були потрібні звичайні ID-картки. Основною установою, яка займається реформою цифровізації, є Міністерство цифрової трансформації України, яке було створено у серпні 2019 року. З того часу міністерство запустило безліч ініціатив, об'єднаних у рамках платформи «Дія».

Портал «Дія» дозволяє громадянам України в онлайн-режимі отримувати багато держпослуг, у тому числі реєстрацію народження дитини, реєстрацію та закриття статусу фізичної особи-підприємця. За допомогою «Дії» українці також можуть підписувати цифрові документи, керувати своїми податками, а також реєструвати та оновлювати місце проживання.

Крім полегшення взаємодії громадян України зі своєю державою, реформа цифровізації також сприяє боротьбі з корупцією, економічному зростанню та просуванню іміджу України на міжнародній арені.

Погоджуюсь із думкою С. Ю. Обрусної, І. В. Іванової та В. С. Чубань, що прискорив процес судової діджиталізації Covid-

19, зауваживши, що епідемія також показала ефективність застосування її окремих елементів. [4, с. 196-199].

Україна ще не готова до повного переходу до цифрової економіки, і що реформа цифровізації, що проводиться, поки не може забезпечити цей перехід. ІТ-сфера набагато випереджає «традиційні» галузі української економіки, але технологічна та виробнича інфраструктура України не дозволяє країні цифровізувати всю економіку такими ж темпами, як ІТ-сфера. Зокрема, доступ до інтернету за межами великих міст, як і раніше, дуже обмежений, і багато людей навіть не мають пристроїв, які дозволяють їм отримувати доступ до цифрових сервісів, таких як «Дія».

Реформа цифровізації України нині є однією з найпомітніших реформ у країні. Це вже вплинуло на українське суспільство. Дедалі більше державних послуг стало доступно через смартфон. Держава забезпечує громадян безплатними цифровими компетенціями та бізнес-освітою. Водночас реформа ще не вплинула на «традиційні» галузі української економіки та не сприяла реальній зміні поведінки громадян та бізнесу. У цьому відношенні амбітна реформа цифровізації України, як і раніше, має величезний потенціал.

Діджиталізація державно-правової сфери в Україні передбачає, в першу чергу, модернізацію державного управління України. Так, необхідна розробка архітектури функцій міністерств, збір даних, застосування, технології, загальні бізнес-процеси, впровадження уніфікованих шаблонів документів і стандартних рішень.

17 січня 2018 року уряд прийняв Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства та план її дій. Метою документа була реалізація ініціативи «Цифровий порядок денний України». Це допоможе економіці та сприятиме інвестиціям, покращить конкуренцію, надасть громадянам цифрові рішення, створить нові можливості для людського капіталу та розвине новий цифровий бізнес. Він узгоджується з такими ініціативами, як Цифровий порядок денний для Європи та Єдиний цифровий ринок.

30 січня 2019 року Уряд ухвалив постанову «Деякі питання цифрового розвитку», в якій визначено принцип цифрового за замовчуванням. У ньому було наголошено на таких ключових принципах, як принцип мобільного зв'язку, необхідність електронної участі, цифрове включення та залучення.

Таким чином, державні структури повинні зекономити час, зменшити витрати на надання послуг, підвищити прозорість та покращити якість послуг, що надаються громадянам та бізнесу.

Так, уряд України вважає, що найкращий спосіб запровадити цифровізацію у свій державний сектор – це використати передовий досвід ЄС у цій галузі. Розвиток діджиталізованого уряду є важливим для України, оскільки це полегшить взаємодію громадян з органами державного управління та знизить бюрократичне навантаження. Враховуючи, що Україна страждає від низької довіри до державних інституцій, розвиток цифрового уряду є одним із інструментів, який допоможе підвищити прозорість та зміцнити довіру до її державного управління. Таким чином, діджиталізація та цифровізація розглядаються як комплексний інструмент для боротьби з корупцією, прискорення надання послуг громадянам та кращого залучення суспільства у формування державної політики за допомогою різноманітних інструментів, пов'язаних із електронною демократією.

Уряд України приділяє значну увагу розвитку цифрових держ-послуг. В даний час розроблено та доступно для громадян та бізнесу 125 пріоритетних цифрових держпослуг. Серед іншого, ці послуги охоплюють такі адміністративні процедури: реєстрація бізнесу, допомога, приймання об'єктів будівництва в експлуатацію, житлова субсидія, довідки про несудимість, електронне ліцензування транспортних послуг, пенсійні процедури, дозвіл на пожежну безпеку.

Остання увага та виклик українського уряду в його зусиллях з оцифрування лежить у галузі базових реєстрів.

Таким чином, сьогодні необхідно створити та розвивати державну міжвідомчу електронну взаємодію, що дозволяє обмінюватися даними та приймати рішення в режимі реального часу, при цьому забезпечуючи захищеність одержувача та представника послуг, що надаються в електронному вигляді.

При цьому, сьогодні в Україні почали користуватися попитом та популярністю такі професіонали, фахівці, котрі могли б допомогти швидкому та якісному процесу цифрової трансформації і змогли б розробити інформаційні програми у сфері надання та розвитку державно-правової сфери та державно-правових послуг в електронному вигляді.

### Література:

1. Манько Д. Г. Діджиталізація правового регулювання: технологічні алгоритми й електронні документи. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. № 1 (67) том 1. С. 18-23. DOI <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2020.1-1.3>.

2. Антонюк В. В. Елементи діджиталізації адміністративного судочинства України. *Діджиталізація та права людини: зб. тез Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*, м. Хмельницький, 30 березня 2021 року. Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2021. 395 с. ISBN 978-617-7572-45-8.

3. Жосан Г. Стан розвитку діджиталізації в Україні. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 1. Частина 2. С. 44-52. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.01.02.044>.

4. Обрусна С. Ю., Іванова І. В., Чубань В. С. Проблеми адміністративно-правового забезпечення електронного суду в Україні в умовах пандемії Covid-19. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4. С. 196-199.

**Манько Д. Г.**

*доктор юридичних наук, професор,  
завідувач кафедри державно-правових дисциплін  
Міжнародний гуманітарний університет,  
м. Одеса, Україна*

### **ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА ЦИФРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ: ЩОДО СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ**

Життя сучасного соціуму все більше і більше переплітається із інформаційно-комунікативними технологіями пов'язаними із використанням цифрових пристроїв. Віртуальна реальність, яка ще не так багато років тому була просто фантастикою, сьогодні є існуючим, хоча й у вигляді імітації реального, простором.

Відтак, одним із актуальних напрямів наукових розробок сучасної юриспруденції є аналіз змістовної природи, особливостей правової регламентації та форм впливу на суспільні відносини явищ та процесів пов'язаних із сферою, що підлягає регулюванню нормами ІТ-права.

З широкого переліку терміно-понять, які вже стали невід’ємною частиною ІТ-сфери, в рамках цієї публікації проаналізуємо цифровізацію (в контексті прямо пов’язаних, а іноді й конкуруючих, із нею понять) та цифрове середовище – як простір, який відповідає сучасному рівню обміну даними.

Почнімо з питань пов’язаних із домінуючими процесами взаємодії інформаційних технологій та державно-правової сфери, бо саме ця площина є найбільш важливою для представників юридичної науки. На сьогодні ми можемо ідентифікувати дуже часте використання таких термінів як: цифровізація, діджиталізація, цифрова трансформація в контексті модернізації державно-правової сфери.

В. А. Коляденко, слушно зазначає, що інформаційно-комунікаційні технології – це потужний інструмент надзвичайно масштабних суспільних перетворень, що вносять радикальні й принципові зміни в найрізноманітніші сфери сучасного суспільства, у діяльність демократичних інститутів або демократично обраних лідерів. Однак ці технології поки не реалізували повністю можливості свого соціального впливу і не виявили всі свої ймовірні форми й особливості. Тому, зважаючи на високі темпи розвитку інфокомунікаційних технологій і масштабність суспільних змін, що відбуваються в результаті цього, слід приділити пильну увагу неоднозначному характеру політичних наслідків розвитку ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій – авт.). Також залишається багато в чому незрозумілим характер змін у сфері соціальних зв’язків індивіда [2, с. 16].

Відразу зазначимо, що цифровізація, діджиталізація, цифрова трансформація – на думку автора – не є тотожними поняттями, які можуть бути застосовані як синоніми. Ці поняття різні за змістом, сферою реалізації та природою виникнення.

Базовим поняттям та таким, що є найменшим, за логічним обсягом, є цифровізація (оцифрування) – це зміна якості існування певної інформації, яка отримує вираз або у тотальній зміні статусу (але не змісту) даних – від аналогових до цифрових, або первинному створенні даних у цифровому форматі.

Наступним та більш ширшим за обсягом є поняття діджиталізації, в рамках якої забезпечується якісна трансформація даних з аналогового до цифрового рівня, в тому числі, на конкретно визначених технологічних пристроях або програмах. Це процес зміни якості іс-



нування та подальшого функціонування певної системи, інформації, послуг, ролі та характеру дії суб'єктів. Діджиталізація охоплює дії, процеси та результати пов'язані із зазначеною трансформацією, або первинним створенням даних у цифровому середовищі.

Діджиталізація, це, перш за все, upgrade, оновлення, комп'ютерний програмний продукт, або пристрій, або виведена на інтернет сайт послуга (функція), яку/кий слід/можливо використовувати для забезпечення такої трансформації. Відтак, діджиталізація, це, у тому числі, наповнення певного середовища можливостями (потенціалом) використання технологічних пристроїв і безумовно оцифрування необхідної інформації.

В свою чергу цифрова трансформація, це глобальний процес, головною метою якого є цифровізація, що досягається завдяки якісним змінам інструментів досягнення (діджиталізацію) та способам трансляції даних – створенню контенту у цифровому середовищі.

Як зазначають фахівці, цифрова трансформація стосується набагато ширшого використання цифрових технологій і культурних змін. Це більше про людей, ніж про цифрові технології. Вона вимагає ключових змін в організації, які підтримуються керівництвом [1].

Відтак, цифрова трансформація це не тільки перевід аналогових даних у цифрові, це вся інфраструктура таких перетворень, її забезпечення та підтримка у робочому стані.

Наступним питанням є те, що слід розуміти під цифровим середовищем? На нашу думку, це штучне, створене людиною, таке, що підтримується людиною та розробленими нею технологічними алгоритмами середовище трансляції даних, існування якого на 100 відсотків залежить від наявності зовнішніх джерел живлення, перш за все – електроенергії та матеріальних об'єктів які забезпечують таку трансляцію. Цифрове середовище охоплює реальний та віртуальний простір.

«Реальний простір» цифрового середовища має дві складові: перша, це матеріально-технічні об'єкти, які забезпечують створення та використання контенту цифрового середовища; друга, це функціонування суб'єктів, яке спрямоване на забезпечення створення, використання та функціонування цифрового середовища.

В свою чергу, «віртуальний простір», слід розуміти виключно в контексті поняття «імітації», яке, в свою чергу, розкривається через поняття «моделювання» та отримує вираз у комп'ютерних програм-

них продуктах та цифрових мережах створення та трансляції даних, саме у тому аспекті, який відображає штучне існування коду даних, закріплених у певних символах, які виконують генероване для них завдання.

Системоутворюючою складовою цифрового середовища є контент. Контент – це термін яким заведено називати наповнення (склад) певного інформаційного ресурсу. Зазвичай дане слово використовується у сфері інтернет-ресурсів і під його характеристику підпадають: текстові та відео матеріали, аудіо записи чи зображення [3].

За своєю природою, контент є абсолютною сукупністю даних цифрового середовища. Він може бути: «базовим» або «топовим», «унікальним» або «неунікальним», але у будь-якому варіанті – це сукупність даних.

Але контент не виникає сам по собі. Це завжди продукт діяльності певних суб'єктів. На сьогодні, у юридичній науці відбувається обґрунтування статусу новітніх суб'єктів права – цифрових, які мають не тільки відповідні права, обов'язки та відповідальність, але й відмінну від антропологічних суб'єктів, природу походження [4, р.13].

Враховуючи зазначене, ми маємо виділяти три ключові компоненти цифрового середовища: суб'єкти (антропологічні та цифрові), об'єкти (дані), простір (реальний та віртуальний).

**Висновки.** Підсумовуючи проведене дослідження, ми можемо прийти до висновків, що цифровізація – це, перш за все форма зміни статусу даних; діджиталізація – це, перш за все інструменти, які забезпечують зміну статусу даних та в тому числі такі зміни; цифрова трансформація – це загальний процес розвитку цифрового середовища, який включає цифровізацію та діджиталізацію.

Цифрова трансформація вже невід'ємна від юридичної діяльності. Нам, юристам-науковцям, слід переосмислити роль і призначення існуючих модернізацій, надати їм відповідну юридичну характеристику, а в окремих випадках, навіть і вказати напрям належного розвитку. Тому що право – *est ars boni et aequi*...

Безумовно, висловлені у публікації положення є закликом до наукової дискусії. Обговорення зазначених питань вбачається не тільки – перспективним, але й безумовно затребуваним напрямом досліджень як загальнотеоретичної юриспруденції, так і галузевих юридичних наук.

### Література:

1. Що таке діджиталізація та які переваги вона надає бізнесу. URL: <https://gigacloud.ua/blog/navchannja/scho-take-didzhitalizacija-ta-jaki-perevagi-vona-nadae-biznesu>
2. Коляденко В. А. Інфокомунікаційні технології як чинник політичної модернізації : Автореф. дис... канд. політ. наук : 23.00.02. Одес. нац. юрид. акад. О., 2002. 16 с.
3. Контент – що це таке і який він буває. Termin in ua. URL: <https://termin.in.ua/kontent/>
4. Pasechnyk Olena. Anthropological and digital subjects of modern law: before the problem is posed. *Journal of law and political sciences*. Vol. (34), issue 3- 2022. P. 9-26.

### **Пасечник О. В.**

кандидат юридичних наук, доцент,  
доцент кафедри міжнародного та європейського права  
Національного університету «Одеська юридична академія»,  
м. Одеса, Україна

### **АНАЛІЗ ЗАКОНУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ПРО ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ**

Сучасний світ стрімко трансформується та модернізується. Інформаційно-комунікативні технології швидко розвиваються і змінюють сучасні реалії. Одним з таких рушійних поштовхів до змін законодавства не тільки на національному рівні, але й на міжнародному – стала поява штучного інтелекту. Так, у 2023 штучний інтелект зміг скласти іспит на отримання медичної ліцензії у США [1], що є доказом того, що наразі штучний інтелект вже у деяких сферах може конкурувати з людиною.

Зіткнувшись із значними змінами, які можуть спричинити технології штучного інтелекту, стає зрозумілим, що правове регулювання всіх аспектів, пов'язаних із ними, – вкрай важливе. Нерозуміння суті штучного інтелекту, його позитивних і негативних перспектив на тлі нагнітання страху, здатне розпалити опозицію до новітніх технологій, що зумовить дестабілізацію суспільного розвитку, а це неприпустимо. Заохочуючи впровадження інновацій, необхідно також сформувати і відповідну нормативно-правову базу, яка б враховувала

морально-етичні засади, питання конфіденційності та безпеки, компоненти самобутньої правової культури окремих держав і загальносвітові тенденції правового регулювання.

Слід зазначити, що недоліком правового регулювання цієї сфери залишається невизначеність ставлення держав до штучного інтелекту, що властиво всій індустрії цифрового середовища, де технології суттєво випереджають врегулювання політичних, юридичних, релігійних, етичних аспектів. Саме тому ми поки що не маємо сформованого міжнародно-правового стандарту і правового визначення штучного інтелекту.

Війна в Україні поставила перед людством ще одне питання: а чи можливо застосування штучного інтелекту у воєнній галузі? Чи потрібно на нормативно-правовому рівні врегулювати обмежування використання штучного інтелекту? Наприклад, чи можливо використання бойових дронів у війні за допомогою штучного інтелекту, без залучення оператора дрона? І якщо так, то хто все ж таки буде відповідати за наслідки таких дій?

Конкретні пропозиції щодо правового регулювання застосування штучного інтелекту були оприлюднені 21 квітня 2021 р., коли Європейська Комісія запропонувала до розгляду інституціям ЄС та європейській спільноті довгоочікуваний документ з правового регулювання суспільних відносин, пов'язаних зі штучним інтелектом – «Регламент Європейського Парламенту і Ради», що встановлює гармонізовані правила про штучний інтелект. Цим ЄС фактично першим у світі запропонував можливий варіант правового регулювання з питань застосування штучного інтелекту. Обраний вид законодавчого акту – Регламент – свідчить: по-перше, що його норми є нормами прямої дії на всій території ЄС і не потребують додаткової імплементації в національні законодавства держав-членів ЄС, а по-друге, про систематичне прагнення Європейського Союзу створити єдину, гармонізовану нормативну базу в галузі цифрової трансформації для усіх держав-членів, у тому числі з питань застосування штучного інтелекту.

Окремі аспекти регулювання ролі штучного інтелекту в правовій сфері закріплено і в «Європейській етичній хартії Ради Європи щодо використання штучного інтелекту в судових системах» та в «Концепції розвитку штучного інтелекту», яка була ухвалена урядом України у 2020 році.

Європейський парламент 13 березня 2024 року вперше в світі схвалив правову базу зі штучного інтелекту (ШІ) – закон «Про штуч-

ний інтелект», де говориться також саме про обмеження рамок використання ШІ.

Метою цього закону є «...введення в експлуатацію та використання систем ШІ (Artificial Intelligence системи) у ЄС, відповідно до цінностей Союзу...забезпечуючи захист охорони здоров'я, безпеки, основних прав, закріплених у Статуті основних прав Європейського Союзу («Хартія»), включаючи демократію, верховенство права та охорону навколишнього середовища від шкідливого впливу систем штучного інтелекту (ШІ) в ЄС [2]».

Одним з ключових аспектів є «шкідливий вплив систем ШІ». Таким чином, Європейським Союзом наразі вже підготовлено певний перелік сфер, де буде заборонено чи обмежено використання ШІ. Тобто наразі вже світове співтовариство дійшло до висновку, що розробка та використання штучного інтелекту може бути не тільки на користь людині, задля прогресу людства, а здатний завдати шкоду не тільки фізичну, економічну, політичну, але й також, моральну, психологічну (прописана заборона використання ШІ для аналізу емоційного стану людини). І вже настав той час, коли потрібно досягати певних домовленостей між суспільством та штучним інтелектом.

Стаття 134 закону «Про штучний інтелект»[3] додає ще один тип актуальних загроз сьогодення: deepfake і вводить відповідальність за ненадання інформації щодо його використання. Завдяки штучному інтелекту та таким програмам, як, наприклад: ChatGPT, Midjourney, Sora та можливості таких інструментів, як Face Swap (вставка обличчя будь-якої людини) можливо сфабрикувати будь-яку інформацію. Отже, deepfake є одним з компонентів гібридної війни.

Підсумовуючи, слід вказати, що ЄС зробив прорив у сфері нормативно-правового регулювання співпраці людини з ШІ. Можливо наступним кроком буде визнання на законодавчому рівні роботів з ШІ суб'єктом права.

Водночас в Україні за словами О. Борнякова питання використання ШІ (враховуючи воєнні дії в Україні) – не на часі.

### **Література:**

1. У США штучний інтелект ChatGPT склав іспит на отримання медичної ліцензії. URL: <https://tsn.ua/tsikavinki/u-ssha-shtuchniy-intelekt-chatgpt-sklav-ispit-na-otrimannya-medichnoyi-licenziyi-2263411.html>

2. European Parliament legislative resolution of 13 March 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on laying down harmonised rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) and amending certain Union Legislative Acts (COM(2021)0206 – C9-0146/2021 – 2021/0106(COD)) URL: [https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0138\\_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0138_EN.pdf)

3. Добровільне і відмінне від європейського: Олександр Борняков про те, яким буде регулювання ШІ в Україні URL: <https://dou.ua/lenta/interviews/bornyakov-ai-regulation-policy-in-ukraine/>

***Поварчук Н. С.***

*здобувач III курсу аспірантури,  
кафедри державно-правових дисциплін  
Міжнародного гуманітарного університету,  
м. Одеса, Україна*

## **ЗМІСТ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВО ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ»**

Останнім часом в інформаційному просторі все активніше обговорюється питання щодо необхідності корінного оновлення методології та технології організації навчального процесу в вітчизняній вищій правничій освіті. В фаховій літературі відмічається, що «її подальший розвиток, зазначений в проекті «Концепції вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії», має бути спрямований на підготовку правника до виконання його фундаментальної ролі – утверджувати верховенство права через захист прав і свобод людини. Це вимагає якісних змін у змісті юридичних дисциплін, що викладаються у правничих школах України, в юридичній науці як основі конструювання цього змісту, а також у методиці викладання» [2, с. 34].

Питаннями викладання у закладах вищої юридичної освіти юридичного напрямку та застосування провідних методів та форм роботи займалися такі науковці як: Н. Артикула, Н. Башурин, С. Беньковський, В. Вовк, В. Гриценко, Н. Забарна, О. Зозуляк, Д. Кіблик,

Н. Ковда, Л. Рябовол, О. Сокурєнко, Т. Шевчук та ін. Однак, дослідження особливостей методики викладання навчальної дисципліни «Право інформаційних технологій» так і не стали предметом наукового дослідження, що зумовило потребу наукового осмислення.

Мета дослідження – аналіз особливостей методик викладання навчальної дисципліни «Право інформаційних технологій» у вищій юридичній освіті, визначення найбільш перспективних методів та форм роботи.

Реформування юридичної освіти передбачає цілий комплекс заходів, що стосується не лише зміни змісту, структури вітчизняної вищої юридичної освіти, але й її форми. В освітній процес юридичного навчального закладу необхідно впроваджувати новітні технології навчання, хмарні освітні технології, елементи методики навчання для дорослих. Упровадження відповідних методик означатиме принципову зміну у процесі навчання.

На думку Т. Шевчук, вибір методів, що застосовується при викладанні юридичних дисциплін має здійснюватися при врахуванні мети та дієвого підходу до навчання, зокрема:

1) методи, які забезпечують опанування навчального предмета (словесні, візуальні, практичні, репродуктивні, проблемно-пошукові, індуктивні, дедуктивні);

2) методи, які стимулюють та мотивують навчально-наукову діяльність (навчальні дискусії, проблемні ситуації, ділові ігри, творчі завдання, пошук і дослідження, експерименти, конкурси, вікторини тощо);

3) методи контролю і самоконтролю у навчальній діяльності (опитування, залік, іспит, контрольна робота, тестування, питання для самоконтролю та ін.) [4, с. 86].

Різні методики навчання здійснюють різний вплив на здобувачів вищої освіти. Викладач має безпомилково обрати із всієї сукупності традиційних та інноваційних методик викладання юридичних дисциплін ті, котрі б відповідали поставленим цілям та забезпечували б належний рівень засвоєння матеріалу здобувачами вищої освіти.

В освітньому процесі закладів вищої освіти, в тому числі і в процесі підготовки правників, використовуються традиційні та інноваційні методики. До традиційних відносять лекції, дискусії, різноманітні практики, демонстрації. До інноваційних – активні та інтерактивні методи, безпосередньо навчальні судові процеси, ділові ігри, участь

у роботі юридичних клінік, що дозволяє на основі теоретичних знань розвивати у студентів професійні навички захищати інтереси клієнта в судах, консультувати, інтерв'ювати, проводити переговори, розв'язувати юридичні задачі, досліджувати факти тощо [3, с. 47].

Розглядаючи специфіку викладання навчальної дисципліни «Право інформаційних технологій», варто звернути увагу, що викладання даного курсу має бути спрямоване на поєднання трьох ключових факторів: законодавство, доктрина та правозастосовча практика. Якщо ж робити акцент лише на доктринальних аспектах, то «в такий спосіб можна затеоризувати знання студента, акцентуючи увагу на певні концепції, теорії, які у відриві від законодавства та практики його застосування не можуть дати очікуваний результат в частині якості знань. У свою чергу, акцент тільки на судову практику, яка на сьогодні залишається у певній мірі суперечливою, місцями без належного теоретичного підґрунтя, також не посприє набуттю студентом належних теоретичних та практичних знань» [1, с. 161].

Власне на симбіозі посилення значення теоретичної та практичної складової в процесі навчання наголошується в сучасній юридичній літературі. Так, Н. Янчук зауважує, що історичною особливістю юридичної освіти в Україні є той факт, що в процесі підготовки юридичних кадрів велика увага приділяється теорії права, в той час як проходження виробничої практики носить здебільшого формалізований характер. Зрештою це призводить до того, що навіть при винятковій старанності випускники вітчизняних закладів вищої юридичної освіти володіють лише теоретичними знаннями. З іншого боку, практична складова в юридичній освіті для країн романо-германського типу завжди вторинна – первинною є юридична методологія, теорія права, загальні та галузеві принципи права, логіка юридичного мислення. Цілком очевидно, що якщо випускник юридичної школи володіє методологією і теорією права, то він легко оволодіє юридичною практикою в певній області. І навпаки, якщо випускник володіє лише практичними навичками і певній вузькій області та не має глибокої теоретичної підготовки, він ніколи не буде гарним юристом [5, с. 315].

Безперечно, що лише поєднання та правильна пропорційна подача законодавчого матеріалу, особливостей його втілення в практиці застосування та відповідного доктринального висвітлення надасть можливість сформувати висококваліфікованого, конкурентноспроможного правника.



З огляду на наведене, слід відзначити, що, на нашу думку, як лекційні, так і практичні заняття повинні носити проблемний характер з системною аналітикою. Викладання навчальної дисципліни «Право інформаційних технологій» варто спрямувати в руслі тенденцій розвитку вітчизняного законодавства. Особливу увагу при проведенні практичних занять варто приділяти формуванню у здобувачів вищої освіти навиків юридичної аргументації як одного із основних методів у юридичній практиці. Практичні заняття виступають своєрідним фундаментом для розвитку юридичного мислення у здобувачів вищої освіти, адже через вирішення різноманітних практичних ситуацій формується здатність зрозуміло та переконливо висловлювати свою позицію, наводити аргументи.

Надзвичайно важливо відслідковувати, що саме зацікавлює здобувачів вищої освіти, які форми роботи вони сприймають найкраще. Подібні спостереження допоможуть викладачеві в пошуку нових різноманітних тем дослідження, що, з одного боку, розширить кругозір здобувачів вищої освіти в питаннях ІТ-права, а з іншого – є складовою подальшої практичної роботи майбутніх практиків.

Модернізація вищої юридичної освіти лише посилить використання інноваційних методик навчання. Це є закономірним наслідком тих світоглядних змін, котрі відбуваються впродовж останніх десятиліть. Методика викладання навчальної дисципліни «Право інформаційних технологій» покликана орієнтувати викладача на використання найбільш ефективної послідовності викладення навчального матеріалу; надавати викладачеві найбільш дієві форми та прийоми викладення тем з навчальної дисципліни та засвоєння їх здобувачами вищої освіти; пропонувати викладачеві найбільш динамічні способи взаємодії зі здобувачами вищої освіти, які найкраще відображають зміст навчальної дисципліни «Право інформаційних технологій».

### Література:

1. Зозуляк О., Башурин Н. Викладання блоку приватноправових дисциплін у магістратурі: нові виклики в умовах реформи юридичної освіти та дистанційного навчання. *Актуальні проблеми правознавства*. 2023. № 1. С. 159-165.
2. Рябовол Л., Грищенко В., Сокурєнко О. *Методична система коучинг-навчання юридичних дисциплін у вищій школі*. Science and Education. 2018. № 2. С. 16-26.

3. Фігель Ю. О. Формування вмінь реалізації права в юридичній клініці. *Адвокат*. 2010. № 10. С. 46-48.

4. Шевчук Т. М. Запровадження активних методів навчання при викладанні юридичних дисциплін у ВНЗ. *Шляхи активізації інноваційної діяльності в освіті, науці, економіці: зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Вінниця, 12 квітня 2017 р.) у 2-х т. – Т. 1 / редкол.: ВНІЕ ТНЕУ. Тернопіль: Крок, 2017. С. 86-88.

5. Янчук Н. Д. Реформування юридичної освіти в Україні: осмислення та перспективи. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1-2. С. 311-316.

**Уртаєв О. І.**

*здобувач II курсу аспірантури,  
кафедри державно-правових дисциплін  
Міжнародного гуманітарного університету,  
м. Одеса, Україна*

## **ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ**

Захист прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет є актуальною проблемою у сучасному інформаційному світі. З розвитком технологій та мережі Інтернет зростає кількість порушень авторських та патентних прав, прав на торговельні марки та інші види інтелектуальної власності.

З метою боротьби із незаконним використанням прав інтелектуальної власності Україна спільно з підтримкою міжнародних партнерів працює над вдосконаленням законодавства та механізмів захисту прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет. Крім того, фізичні та юридичні особи власними силами активно використовують технічні засоби для моніторингу та захисту своєї інтелектуальної власності в мережі Інтернет.

Питанню захисту прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет присвятили свої наукові праці такі вчені як Денисова Р. О., Жаров В. О., Кирилюк А. В., Маслова К. В., Рудник Т. В. та інші.

Право на захист можна описати як можливість правомочної особи використовувати заходи правоохоронного характеру для відновлення

порушених чи оспорюваних прав. Це індивідуальне суб'єктивне право, яке набуває актуальності лише в разі порушення або оспорювання права особи, захищеного законом. Воно реалізується через цивільні, кримінальні та адміністративні правовідносини, що виникають у зв'язку з цим [1, с. 34].

Вагомою проблемою в мережі Інтернет є визначення авторства і захисту прав інтелектуальної власності. Це пов'язано з тим, що в мережі Інтернет легко розповсюджувати контент без належних авторських прав, і в деяких випадках встановлення авторства може бути вкрай складним.

Додатково до проблем захисту інтелектуальної власності в Інтернеті слід віднести низький рівень правової культури серед громадян; недостатнє фінансування з боку держави для здійснення заходів проти піратства; недостатні знання авторів та власників прав щодо захисту авторських прав; швидкість поширення неліцензійної продукції через Інтернет; складність фіксації доказів у мережі та недостатнє технологічне забезпечення осіб, які протидіють порушенням законодавства [2, с. 105].

Захист прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет здійснюється у передбаченому законодавством порядку, із застосуванням належних форм, засобів і способів захисту.

Виділяють дві основні форми захисту права інтелектуальної власності: юрисдикційну і неюрисдикційну.

Юрисдикційна форма захисту права інтелектуальної власності відображає дії органів, уповноважених державою, спрямовані на захист порушених або оспорюваних суб'єктивних прав.

Неюрисдикційна форма захисту права інтелектуальної власності передбачає дії фізичних і юридичних осіб, спрямовані на захист права інтелектуальної власності, і вони здійснюються без звернення до державних або компетентних органів (самозахист прав).

Слід зазначити, що найбільш ефективним способом захисту прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет є звернення із позовною заявою до суду про захист своїх законних прав та інтересів.

Можливо виділити декілька основних підстав для звернення до суду з приводу порушення прав інтелектуальної власності: плагіат; підроблення, зміна чи вилучення інформації; піратство; вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського права і (або) суміжних прав; підроблення, зміна чи вилучення інформації, зокрема

в електронній формі, про управління правами без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав чи особи, яка здійснює таке управління; камкординг, кардшейрінг [3].

Ситуація з захистом прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет є складною і постійно змінюється через швидкі технологічні та соціокультурні зміни. Інтернет створює унікальні виклики для захисту інтелектуальної власності через можливість легкого розповсюдження та копіювання матеріалів, порушень авторських прав, піратства тощо.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що сучасні механізми захисту прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет залишають бажати кращого, а чинне законодавство потребує вдосконалення та модернізації. Правовідносини у сфері інтелектуальної власності на сьогоднішній день займають важливу частину у житті суспільства, а технічний прогрес не зупиняється: навпаки, суспільство стрімко розвивається, а технології швидко змінюються. Тому вкрай важливо, щоб українське законодавство у сфері інтелектуальної власності було адаптовано під відклики сьогодення.

### Література:

1. Жаров В. О. Захист права інтелектуальної власності. Захист авторського права і суміжних прав. Захист права промислової власності. Навчальний посібник. К.: ЗАТ «Інститут інтелектуальної власності», 2003. 64 с.
2. Маслова К. В. Захист прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет. *Проблемні питання правоохоронної та правозахисної діяльності в контексті євроінтеграційних тенденцій*. м. Одеса, 2021. 233 с.
3. Нікулеско Д. Захист авторських прав в інтернеті. URL: [https://biz.ligazakon.net/analytics/210144\\_zakhist-avtorskikh-prav-v-nternet](https://biz.ligazakon.net/analytics/210144_zakhist-avtorskikh-prav-v-nternet)

**Цховребова М. Г.**  
*здобувач II курсу аспірантури,  
кафедри державно-правових дисциплін  
Міжнародного гуманітарного університету,  
м. Одеса, Україна*

## **ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУДОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Інформаційні технології в судовій діяльності відіграють ключову роль у поліпшенні доступності, ефективності та прозорості правосуддя. Електронне судочинство дозволяє вести судовий процес за допомогою електронних засобів, що включає в себе електронне подання судових документів, електронний розгляд справ, використання електронного підпису та інші цифрові інструменти.

Деякі українські науковці обґрунтовують термін «електронізація» судочинства, розуміючи під ним «тенденцію (яка здатна перерости у закономірність), що полягає у значному розширенні застосування електронних технологій у цивільному судочинстві» [3, с. 238].

Електронне судочинство є системою, яка дозволяє вести судові процеси з використанням електронних технологій. Вона включає в себе цифрові інструменти та інформаційні технології для подання документів, обміну інформацією між учасниками процесу, ведення електронних судових записів та проведення віртуальних судових засідань. Основні складові електронного судочинства включають наступні елементи: електронне подання документів, електронний обмін інформацією, електронне ведення судових записів, електронні засідання суду, електронні підписи та ідентифікація. Розглянемо їх більш докладніше.

**Електронне подання документів.** Учасники судового процесу можуть подавати судові документи електронним шляхом через спеціальні електронні системи, зберігаючи час та зменшуючи бюрократичність.

**Електронний обмін інформацією.** Електронні системи дозволяють сторонам обмінюватися документами та іншою інформацією швидко та ефективно, забезпечуючи достатню конфіденційність та безпеку даних.

**Електронне ведення судових записів.** Всі документи та рішення, пов'язані з судовою справою, зберігаються у вигляді електронних записів, що полегшує їхнє зберігання, пошук та доступність.

Електронні засідання суду. Засідання суду можуть проводитися в віртуальному форматі, де учасники можуть брати участь віддалено через відеоконференцію, що дозволяє зменшити час та витрати на транспортування.

Електронні підписи та ідентифікація. Системи електронного судочинства використовують електронні підписи для підтвердження автентичності документів та ідентифікації учасників процесу.

Електронне судочинство сприяє покращенню доступності, ефективності та прозорості правосуддя, забезпечуючи швидше та ефективніше вирішення судових справ, а також зменшення бюрократичних перешкод. Однак важливо забезпечити відповідну захищеність та конфіденційність даних, а також забезпечити доступність для всіх учасників процесу, у тому числі людей з обмеженими можливостями.

Також слід зазначити, що суди використовують електронні бази даних для зберігання і обробки інформації про судові рішення, документи, судові справи, підозрюваних, обвинувачених та інших учасників судового процесу.

Електронні бази даних для зберігання і обробки інформації про судові рішення – це цифрові системи, які призначені для зберігання, організації та обробки інформації про судові рішення, вирoki, ухвали та інші важливі документи, що стосуються судової діяльності. Ось деякі ключові аспекти їхнього функціонування: зберігання даних, організація даних, пошук і аналіз даних, інтеграція з іншими системами.

Електронні бази даних дозволяють зберігати великий обсяг інформації про судові рішення в цифровому форматі. Це забезпечує зручний доступ до даних та їхнє збереження у відповідності з вимогами щодо збереження документації.

Бази даних структуруються таким чином, щоб інформація була легко доступною та зрозумілою для користувачів. Вони можуть бути розподілені за категоріями, типами судових рішень, датами, судами тощо.

Електронні бази даних зазвичай мають розширені функції пошуку, які дозволяють швидко знаходити необхідну інформацію за різними критеріями. Крім того, вони можуть включати інструменти для аналізу даних, статистики та візуалізації результатів.

Електронні бази даних повинні мати високий рівень захисту даних, щоб уникнути несанкціонованого доступу та зберегти конфіденційність інформації про судові рішення.

Електронні бази даних можуть бути інтегровані з іншими інформаційними системами, такими як системи електронного судочинства, що забезпечує спрощення обміну даними та покращення ефективності роботи.

Загалом, електронні бази даних для зберігання і обробки інформації про судові рішення грають важливу роль у сучасній судовій системі, сприяючи збільшенню доступності та ефективності правосуддя.

Важливу роль інформаційних технологій у правосудді підтверджує Європейський суд з прав людини. Розглядаючи 2009 року справу «Компанія «Лойер партнерс А. С.» проти Словачії», ЄСПЛ визнав порушення права на справедливий суд безпідставну відмову районних судів Словачії у прийнятті в електронній формі позовів, які стосувалися захисту прав десятків тисяч заявників. Відмова була мотивована відсутністю необхідного обладнання для отримання та обробки матеріалів в електронній формі, хоч подання заяв до суду у такій формі було дозволено законодавством Словачії з 2002 року. У зв'язку з цим ЄСПЛ визнав таку відмову непропорційним обмеженням права на доступ до суду в розумінні ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [1].

Окрему увагу слід приділяти електронному моніторингу і відстеженню справ. Зазначені процеси дозволяють стежити за станом судових справ, відстежувати терміни розгляду, подавати апеляції та інші процесуальні дії за допомогою електронних систем.

Електронний моніторинг і відстеження судових справ – це процес використання інформаційних технологій для нагляду за ходом судових процесів, аналізу та контролю їхнього стану та руху. Основні аспекти електронного моніторингу і відстеження судових справ включають: електронне реєстрування справ, онлайн доступ до інформації, оповіщення про події в справі, моніторинг термінів, аналіз статистики та звітності, інтеграція з іншими системами.

Усі судові справи реєструються в електронній базі даних з відомостями про справу, учасників, дати засідань, проведені процедури та іншу необхідну інформацію.

Системи електронного моніторингу надають доступ до інформації про судові справи через Інтернет, що дозволяє учасникам процесу та громадськості отримувати актуальну інформацію з будь-якого місця.

Системи можуть надсилати автоматичні повідомлення про події в судовій справі, такі як призначення засідань, зміни в графіку, подання документів тощо.

Системи можуть автоматично відстежувати терміни проведення судових дій та нагадувати учасникам процесу про їхню наближеність.

Системи можуть проводити аналіз статистики з проведення судових справ, визначати тривалість судових процесів, виявляти тенденції та ідентифікувати можливі проблемні ситуації.

Системи електронного моніторингу можуть бути інтегровані з іншими інформаційними системами, такими як системи електронного судочинства, що спрощує обмін даними та забезпечує більшу ефективність роботи.

Загалом, електронний моніторинг і відстеження судових справ є важливим інструментом для покращення доступності та ефективності правосуддя, забезпечуючи більшу прозорість, швидкість та зручність в обслуговуванні судових процесів.

Електронні системи дозволяють зручно зберігати та обробляти судові документи, зменшуючи необхідність у паперових документах та сприяючи швидшому обміну інформацією між учасниками процесу.

В процесі судової діяльності використовують аналітичні інструменти та штучний інтелект для аналізу судової статистики, виявлення тенденцій та прогнозування розвитку судових справ.

Досліджуючи проблеми впровадження електронного судочинства в Україні, вітчизняні науковці наголошують, що «Україна як держава-член Ради Європи не може залишатися осторонь процесів інформатизації загалом та судової діяльності зокрема, які проходять на європейському континенті» [2, с. 501].

Всі ці технології сприяють покращенню ефективності судової системи, забезпечуючи швидший та більш прозорий доступ до правосуддя, а також зменшуючи бюрократичність та оптимізуючи робочі процеси судів. Однак важливо враховувати виклики, пов'язані з безпекою даних та забезпеченням відповідності законодавству у сфері захисту особистої інформації.

### **Література:**

1. Лойер Партнерс а.с. проти Словаччини» (Lawyer Partners a.s. v. Slovakia), №№ 54252/07 та ін., 16 червня 2009 р» : Європейський суд



з прав людини (заява № 54252/07 та ін.). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-92959%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-92959%22]})

2. Сердюк Л. Р. Нормативно-правове забезпечення впровадження електронного судочинства в Україні. *Молодий вчений*. 2016. № 3(30). С. 500–505.

3. Щербак С. В., Кожевнікова А. В. Електронізація судочинства: сучасний стан та орієнтири розвитку електронного суду в Україні у світлі цивільного процесу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 238–242. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/57>

Наукове видання

# **ЦИФРОВИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**Матеріали доповідей учасників  
круглого столу**

*(м. Одеса, 22 березня 2024 року)*

Електронне видання

В авторській редакції

Укладачі:

*Денис Григорович МАНЬКО,  
Яна Олександрівна ТИЦЬКА,  
Антоніна Олександрівна ЗГАМА*

Ум-друк. арк. 3,42.

Зам. № 2404-06.

Видавець ПП «Фенікс»

(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).

Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.

e-mail: fenix-izd@ukr.net